

درسنامه

بخش ۴

قسمت ۲

دلایلی که بر ضرورت معاد دلالت دارد

حکمت الهی

۱ خداوند حکیم است: لازمه حکمت خدا «بیهوده و عبث نبودن هیچ کاری»

۲ میل به بقا و جاودانگی

۳ میل به کمالات بی نهایت

عدل الهی

۱ خداوند عادل است و نیکوکاران را با بدکاران، برابر قرار نمی دهد.

۲ در این عالم همه به پاداش یا کیفر تمام اعمال خود نمی رسند و این جهان ظرفیت جزا و پاداش کامل انسان ها را ندارد.

۳ شهادت / مجازات

۴ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ»

سؤال ۱ از اینکه پاداش بسیاری از اعمال، مانند شهادت در راه خدا، در دنیا امکان

پذیر نیست؛ چه چیزی فهمیده می شود و پیام کدام آیه شریفه حاکی از آن است؟

۱ امکان معاد در پرتو عدل الهی - «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»

۲ ضرورت معاد در پرتو عدل الهی - «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»

۳ امکان معاد در پرتو حکمت الهی - «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا»

۴ ضرورت معاد در پرتو حکومت الهی - «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا»

جواب

پاسخ گزینه ۲: بحث از پاداش و کیفر اعمال، مربوط به عدل الهی است. یکی از دلایل امکان ناپذیر بودن برقراری عدل الهی در دنیا این است که پاداش بسیاری از اعمال مانند شهادت در راه خدا در دنیا امکان پذیر نیست. پس ضرورت دارد که جهان دیگری باشد که شخص شهید به پاداش عمل خود برسد و این همان ضرورت معاد در پرتو عدل الهی است که در آیه: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ: آیا ما آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند با تبهکاران یکسان قرار خواهیم داد؟؛ آیا متقین را مانند ناپاکان و بدکاران قرار خواهیم داد؟»، اشاره شده است.

از دقت در کدام آیه «ضرورت معاد باتوجه به عدل الهی» مفهوم می‌گردد؟

سؤال ۲

- ۱ «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ»
- ۲ «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبَيْنَ»
- ۳ «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ»
- ۴ «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»

جواب

پاسخ گزینه ۱: از آیه شریفه: «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ» ضرورت معاد در پرتو عدل الهی مستفاد می‌گردد.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه (۲): حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای هدفدار بودن خلقت آنها است.

گزینه (۳): ضرورت معاد در پرتو حکمت الهی.

گزینه (۴): اولین پیامد دیدگاه معتقدان به معاد (الهیون).

از دقت در کدام آیه «ضرورت معاد باتوجه به عدل الهی» مفهوم می‌گردد؟

سؤال ۳

- ۱ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»
- ۲ «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبَيْنَ»
- ۳ «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ»
- ۴ «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»

جواب

پاسخ گزینۀ ۱: از آیه شریفه: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ» ضرورت معاد در پرتو عدل الهی مستفاد می‌گردد.

تشریح گزینۀها:

گزینۀ ۲: حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای هدفدار بودن خلقت آنها است.

گزینۀ ۳: ضرورت معاد در پرتو حکمت الهی.

گزینۀ ۴: اولین پیامد دیدگاه معتقدان به معاد (الهیون)

سؤال ۴

خداوند متعال در مورد کدام موضوع می‌فرماید: «وَمَنْ أٰصَدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا؟»

۱ «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبَيْنَ»

۲ «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ»

۳ «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ»

۴ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»

جواب

پاسخ گزینۀ ۳: صادق بودن خداوند در سخن، در مورد قطعیت معاد در آیه «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أٰصَدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا» مورد تأکید واقع شده است.

سؤال ۵

از دقت در آیات «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا» و «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ»، به ترتیب، معاد در پرتو و الهی مستفاد می گردد.

- ۱ امکان - حکمت - عدل
۲ امکان - عدل - حکمت
۳ ضرورت - عدل - حکمت
۴ ضرورت - حکمت - عدل

جواب

پاسخ گزینه ۴: ضرورت معاد در پرتو:

- ۱ «حکمت الهی»: «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجَعُونَ»
۲ عدل الهی: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ».

سؤال ۶

هرگاه بخواهیم حقانیت رستاخیز را «مبتنی بر عدل و حکمت خداوند» اثبات کنیم، به ترتیب پیام آیات و حاکی از این موضوع می باشد.

- ۱ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ» - «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ»
۲ «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجَعُونَ» - «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»
۳ «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَا هُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» - «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجَعُونَ»
۴ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ» - «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجَعُونَ»

جواب

پاسخ گزینه ۴: حقانیت (ضرورت) رستاخیز بر اساس:

۱) عدل خداوند: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَارِ».

۲) حکمت خداوند: «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ».

سؤال ۷

محدودیت عمر انسان، در دریافت پاداش اعمال، بیانگر معاد در پرتو و خواستار کمالات بی نهایت بودن، حکایتگر معاد در پرتو خداوند می باشد.

۱) امکان - حکمت - امکان - عدل ۲) ضرورت - حکمت - امکان - حکمت

۳) امکان - عدل - ضرورت - عدل ۴) ضرورت - عدل - ضرورت - حکمت

جواب

گزینه ۴: محدودیت عمر انسان، در دریافت پاداش اعمال، بیانگر ضرورت معاد بر اساس عدل الهی است. از آن جا که پاداش بسیاری از اعمال در این دنیا ممکن نیست و اگر جهان دیگری نباشد، که مؤمن صالح را به پاداش واقعی اش برساند، بر نظام عادلانه ی خداوند ایراد وارد می شود. عدل خدا ایجاب می کند که رستاخیزی باشد، چون هر انسانی خواستار همه کمالات و زیبایی هاست و این خواستن هیچ حدی ندارد. این امر بیانگر ضرورت معاد بر اساس حکمت الهی است.

؟ تست ۷ قرآن کریم، در تبیین کدام مورد می فرماید: «زنده شدن قیامت نیز همین گونه است»، و این مسئله گویای چه نکته‌ای است؟

۱ آفرینش نخستین انسان - توانایی خداوند در آفرینش مجدد جسم انسان

۲ آفرینش نخستین انسان - علم خداوند به چگونگی خلقت اولیه انسان

۳ نظام مرگ و زندگی در طبیعت - فرا رسیدن بهار، رستاخیز طبیعت است که نمونه‌ای از رستاخیز عظیم قیامت است.

۴ نظام مرگ و زندگی در طبیعت - مطالعه جریان موقت مرگ و زندگی در طبیعت، موجب درک بهتر معاد است.

؟ تست ۸ از دقت در آیه شریفه «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ» کدام مفهوم برداشت می شود؟

۱ هدف آفرینش انسان به این جهان محدود نمی‌شود، لذا لازمه عدل الهی وجود آخرت است.

۲ ظن منکران معاد نسبت به عبث بودن خلقت، توأم با آگاهی آنان از حقانیت آن است.

۳ بنابر حکمت الهی، وقوع معاد امری ممکن و شدنی است.

۴ یکی از نشانه‌های حکمت الهی، آفرینش هدفمند انسان و بازگشت وی به سوی خداست.

تست ۹ در قرآن کریم وقتی خداوند برای اثبات قدرت الهی به خلقت سرانگشتان اشاره می کند، چرا برخی با وجود اینکه شک در وجود معاد ندارند، آن را انکاری می کنند؟

۱ چون مست و مغرور نعمت هستند.

۲ در برابر گناهان خویش اصرار دارند.

۳ می خواهند بدون ترس از دادگاه قیامت در تمام عمر گناه کنند.

۴ دارای ویژگی گناهکاری و متجاوز بودن هستند.

تست ۱۰ قرآن کریم، راه زنده شدن زمین پس از مرگ آن را چه چیزی معرفی می کند و پس از بیان آن، چه مطلبی را اثبات می کند؟

۱ رویش نباتات و گیاهان به اذن خدا - احیای اموات در قیامت

۲ رویش نباتات و گیاهان به اذن خدا - دانا و توانا بودن خداوند

۳ بارور کردن ابرها و نزول باران - احیای اموات در قیامت

۴ بارور کردن ابرها و نزول باران - دانا و توانا بودن خداوند

تست ۱۱ بیت «به گفت طفل جستی راه پرهیز / به گفت انبیا از خواب برخیز» به پیام کدام آیه رهنمون می کند؟

۱ «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ»

۲ «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَارِ»

۳ «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا»

۴ «وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ»

تست ۱۲ قرآن کریم در آیه ۵ سوره قیامت، انگیزه آدمی برای انکار معاد را معرفی می کند و مطابق با این آیه اگر بگوییم: «انسان در وجود معاد شک دارد»، سخن ما صحت

۱ گناه کردن در تمام عمر بدون ترس از دادگاه قیامت - ندارد.

۲ گناه کردن در تمام عمر بدون ترس از دادگاه قیامت - دارد.

۳ فراموش کردن آفرینش نخستین خود - ندارد.

۴ فراموش کردن آفرینش نخستین خود - دارد.

؟ تست ۱۳ فلسفه بیان داستان‌هایی در قرآن کریم، از جمله داستان عزیر نبی (ع) در مورد امکان معاد چیست و چه چیزی موجب ایجاد سؤال در ذهن عزیر نبی (ع) در مورد زنده شدن مردگان گردید؟

۱ عدم کفایت اشاره به آفرینش نخستین انسان برای اثبات معاد - دیدن استخوان‌های پوسیده و متلاشی

۲ عدم کفایت اشاره به آفرینش نخستین انسان برای اثبات معاد - سالم ماندن غذا پس از گذشت صدسال

۳ نشان دادن قدرت نامحدود الهی به شیوه‌ای محسوس‌تر - دیدن استخوان‌های پوسیده و متلاشی

۴ نشان دادن قدرت نامحدود الهی به شیوه‌ای محسوس‌تر - سالم ماندن غذا پس از گذشت صدسال

؟ تست ۱۴ در تأیید این عملکرد انسان که «اگر شخصی که در شرایط عادی گفته‌ او برایمان اعتباری ندارد، به ما خبر از وجود خطر دهد، این اعلام خطر را نادیده نمی‌گیریم» کدام بیت به کار می‌رود و بر کدام دسته از براهین ضرورت معاد دلالت دارد؟

۱ مثالی گویمت ظاهر، بیندیش / کسی را هست جامی پر عسل پیش - نقلی

۲ مثالی گویمت ظاهر، بیندیش / کسی را هست جامی پر عسل پیش - عقلی

۳ به گفت طفل جستی راه پرهیز / به گفت انبیاء از خواب برخیز - عقلی

۴ به گفت طفل جستی راه پرهیز / به گفت انبیا از خواب برخیز - نقلی

- تست ۱۵؟** در برخورد با افرادی که جهان آخرت را بعید می‌پندارند، کدام دسته از استدلال‌های معاد را باید ارائه دهیم و کدام آیه شریفه به این دسته از استدلال‌ها می‌پردازد؟
- ۱ امکان معاد - «آیا ما آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند با مفسران در زمین، یکسان قرار خواهیم داد؟»
 - ۲ ضرورت معاد - «آیا ما آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند با مفسدان در زمین، یکسان قرار خواهیم داد؟»
 - ۳ امکان معاد - «خداست که باده‌ها را می‌فرستد تا ابر را برانگیزند، سپس آن ابر را به سوی سرزمینی مرده برانیم...»
 - ۴ ضرورت معاد - «خداست که باده‌ها را می‌فرستد تا ابر را برانگیزند، سپس آن ابر را به سوی سرزمینی مرده برانیم...»

- تست ۱۶؟** اقتضای حکمت الهی کدام است و این بیان دلیلی بر کدام دسته از استدلال‌های اثبات معاد است؟
- ۱ گرایش به زندگی جاوید در وجود انسان و اشتیاق او به زندگی ابدی به ناپودی ختم شود - امکان معاد
 - ۲ گرایش به زندگی جاوید در وجود انسان و اشتیاق او به زندگی ابدی به ناپودی ختم شود - ضرورت معاد
 - ۳ اگر تمایلاتی در درون انسان قرار دارد، امکانات پاسخگویی به آن‌ها را در عالم خارج وجود داشته باشد - امکان معاد
 - ۴ اگر تمایلاتی در درون انسان قرار دارد، امکانات پاسخگویی به آن‌ها را در عالم خارج وجود داشته باشد - ضرورت معاد